collegebatch.com

SET-4

Series %BAB%

प्रश्न-पत्र कोड
Q.P. Code **22**

रोल नं.
Roll No.

परीक्षार्थी प्रश्न-पत्र कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।
Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **11** हैं ।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए प्रश्न-पत्र कोड को परीक्षार्थी उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **10** प्रश्न हैं ।
- **कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, उत्तर-पुस्तिका में प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।**
- इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
- Please check that this question paper contains **11** printed pages.
- Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **10** questions.
- **Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

संस्कृतम् (केन्द्रिकम्)

SANSKRIT (Core)

समयोः : होराद्वयम् | *पूर्णाङ्काः : 40*

निर्धारित समय : 2 घण्टे | *अधिकतम अंक : 40*

Time allowed : 2 hours | *Maximum Marks : 40*

General Instructions :

Read the following instructions carefully and follow :

(i) *This question paper contains **three** sections – Unseen Passage, Writing Skills and Textbook Based Questions.*

(ii) ***Section A** (Unseen Passage) – contains **four** parts and attempt all parts of questions with choice based on specific instructions given in the question iteself.*

(iii) ***Section B** (Writing Skills) – contains **three** questions. Attempt all three questions based on specific instructions given in the question itself.*

(iv) ***Section C** (Textbook Based Questions) – contains main **six** questions. Attempt all questions as per the instructions given in the quesion itself.*

Section A

वर्णनात्मकाः प्रश्नाः *40 अङ्काः*

अपठितावबोधनम्

अपठित-अवबोधन

Unseen Reading Comprehension *10 अङ्काः*

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर प्रदत्त प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :

Read the following passage and answer the given questions in Sanskrit :

अस्माकं मनः अतिचञ्चलम् अस्ति । तस्य च संयमनं पवनसंयमनम् इव सुदुष्करम् अस्ति । अनेन एतत् तु सुस्पष्टं भवति यत् मनसः नियन्त्रणं कठिनतमं कार्यम् । परं भगवतः श्रीकृष्णस्य वचनानुसारम् इदम् अभ्यासेन वैराग्येण च निग्रहीतुं शक्यम् । अभ्यासः वैराग्यं च मानवस्य सर्वतः अधिकं तपः, उक्तञ्च — "मनसा पराजयः मनसा च जयः" । येषां श्रेष्ठपुरुषाणां संकल्पशक्तिः प्रबला भवति, ते जयन्ति स्वमनः । ये च जनाः उत्साहरहिताः निजमानसिकबलस्य सात्त्विकं प्रयोगं न कुर्वन्ति, ते मनसा पराजिताः भवन्ति । आहोस्वित् मनस्तान् स्ववशं करोति । अतः मानवस्य जयः, पराजयः वा साफल्यम् असाफल्यं वा तस्य मनसः दृढसंकल्प-विकल्पयोः एव आश्रयत्वं भजते ।

collegebatch.com

प्रश्नाः

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

एक शब्द में उत्तर दीजिए । (केवल चार प्रश्न)

Answer in one word. (Only four questions) $4\times\frac{1}{2}=2$

(i) मनः कीदृशम् अस्ति ?

(ii) किमिव मनसः संयमनं सुदुष्करम् अस्ति ?

(iii) कस्य नियन्त्रणं कठिनतमं कार्यम् ?

(iv) श्रेष्ठपुरुषाणां का प्रबला भवति ?

(v) जयः पराजयः वा मनसः कयोः एव आश्रयत्वं भजते ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल दो प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only two questions) $2\times2=4$

(i) भगवतः श्रीकृष्णस्य किं कथनम् ?

(ii) के स्वमनः जयन्ति ?

(iii) के मनसा पराजिताः भवन्ति ?

(इ) अस्य अनुच्छेदस्य समुचितं शीर्षकं लिखत ।

इस अनुच्छेद का समुचित शीर्षक लिखिए ।

Write a suitable title for this passage. $1\times1=1$

(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए । (केवल तीन प्रश्न)

Answer as directed. (Only three questions) $3\times1=3$

(i) 'अतिचञ्चलम्' इति पदस्य विशेष्यं किम् ?

(ii) 'सरलतमम्' इति पदस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iii) 'कुर्वन्ति' इति क्रियापदस्य अत्र कर्तृपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iv) 'वायुः' इति पदस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम् ?

Section B
रचनात्मक-कार्यम्
रचनात्मक-कार्य
Writing Skills

2. भवान् अर्णवः । भवन्मित्रं सार्थकः स्वमण्डले संस्कृतगायन-प्रतियोगितायां प्रथमं पुरस्कारं लब्धवान् । तं वर्धापयितुं लिखिते पत्रे मञ्जूषाप्रदत्त-पदैः रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा पत्रं पुनः लिखतु ।
आप अर्णव हैं । आपके मित्र सार्थक ने अपने मण्डल में 'संस्कृत-गायन' प्रतियोगिता में प्रथम पुरस्कार प्राप्त किया है । उसे बधाई देने के लिए लिखे गए पत्र में मंजूषा में दिए गए शब्दों से रिक्त स्थान की पूर्ति करके पत्र को पुनः लिखिए ।
You are Arnav. Your friend Sarthak has got the first prize in the competition of 'Sanskrit Gayan' at the District level. Given below is a letter to congratulate him. Fill in the blanks from the words given in the box below and rewrite the same. $10\times\frac{1}{2}=5$

(i) ________

दिनाङ्कः ________

प्रिय सुहृद् (ii) ________

सप्रेम नमः ।

भवान् अस्मिन् वर्षे संस्कृतगायनप्रतियोगितायां (iii) ____________ प्रथमं पुरस्कारं (iv) ________ । एतदर्थं मनसि अहम् (v) __________ हर्षमनुभवामि । संस्कृतभाषां प्रति भवतः अत्यधिका (vi) ____________ दृश्यते । अतः भवता संस्कृतगायनप्रतियोगितायाम् उत्तमा (vii) __________ प्रस्तुता । एतत्कृते मत्पक्षतः भूयो भूयो (viii) ____________ स्वीकरोतु । भवता स्वपितरौ प्रति मे (ix) ________ निवेदनीयाः ।

भवदीयं मित्रम्

(x) ________

मञ्जूषा

उत्तरमण्डले, सार्थक!, लब्धवान्, अर्णवः, अत्यधिकं, वर्धापनम्, प्रस्तुतिः, रुचिः, प्रयागतः, प्रणामाः ।

collegebatch.com

3. (क) मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां सहायतया अधोलिखितायां लघुकथायां रिक्तस्थानानि पूरयित्वा कथां पुनः लिखत :

मंजूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से नीचे लिखी लघुकथा में रिक्त स्थान भरकर कथा को पुनः लिखिए :

Complete the blanks of the following short story, with the help of the words given in the box below and rewrite the same : $10\times\frac{1}{2}=5$

गुरोः श्रीभक्तमालस्य समीपे एकः सत्पुरुषः (i) __________ प्रार्थयत्, "महाराज ! अहं सदैव परेभ्यः क्रुध्यामि । (ii) __________ समाप्तेः कमपि उपायं वद ।" महाराजः अवदत् — "सर्वप्रथमं तु अहम् एव यदि (iii) ________ भवेयम् तदैव उपायं वदिष्यामि । अहं तु सर्वथा (iv) ________ न अस्मि ।" परं सत्पुरुषः गुरुचरणौ स्पृष्ट्वा क्रोधनाशस्य उपायं प्रष्टुं सुदृढः अभवत् । गुरुः उवाच — "यदहं कथयामि तत् करिष्यति भवान् ।" अवश्यमेव, सत्पुरुषः (v) ________ कृतवान् । गुरुः अवदत् — "त्वं नित्यं प्रातः गोशालां गच्छ तत्र मौनः (vi) ____________ गाः सेवस्व । गोः कण्ठं हस्ताभ्यां (vii) _________ स्पृश, गोः शिशुभिः (viii) ________ वासेन भवतः क्रोधः अवश्यमेव (ix) ________ भविष्यति । यतः गोसेवकः सदैव (x) ________ युक्तः विनम्रः च भवति ।

मञ्जूषा

शान्तः, क्रोधशून्यः, आगत्य, शान्तचित्तः, सस्नेहम्, सह, क्रोधस्य, प्रतिज्ञां, भूत्वा, सेवाभावनया ।

अथवा (OR)

(ख) अधोलिखित-संवादे रिक्तस्थानानि पूरयत :

निम्नलिखित संवाद में रिक्त स्थान भरिए :

Fill in the blanks in the conversation : $5\times1=5$

अध्यापकः — सोहन ! ह्यः तु अवकाशः आसीत् त्वया गृहकार्यं कथं न कृतम् ?

शिष्यः — (i) ____________________ ।

अध्यापकः — पितृव्यः सपरिवारः समागतः । तदा किं जातम् ?

शिष्यः — (ii) ____________________ ।

collegebatch.com

अध्यापक: — पितृव्येन सह रक्तदुर्गं, गत्वा प्रवेशानन्तरं तत्र किं दृष्टम् ?

शिष्य: — (iii) ____________________ ।

अध्यापक: — तत्र मीना-बाजारे किं क्रीतम् ?

शिष्य: — (iv) ____________________ ।

अध्यापक: — तत्तु सुन्दरं भविष्यति क्रीडनकम् । रक्तदुर्गम् ऐतिहासिकदृष्ट्या कीदृशम् ?

शिष्य: — (v) ____________________ ।

अध्यापक: — वस्तुत: रक्तदुर्गं बहु शोभनम्, अतीव महत्त्वपूर्णं च अस्ति । अनेकानि पर्यटनस्थलानि ऐतिहासिकदृष्ट्या प्रसिद्धानि सन्ति । त्वया अवश्यमेव दर्शनीयानि ।

4. (क) 'भारतदेश:' इति विषये मञ्जूषायां प्रदत्तशब्द – सहायतया अथवा स्वतन्त्ररूपेण पञ्चवाक्येषु एकम् अनुच्छेदं लिखत ।

'भारत देश' विषय पर मंजूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से अथवा स्वतन्त्र रूप से पाँच वाक्यों में एक अनुच्छेद लिखिए ।

On the subject of 'Bharat Desh', write a paragraph in five sentences with the help of given words in the box below or independently. *5×1=5*

मञ्जूषा

स्वतन्त्र:, 1947 तमे वर्षे, विशाल: दिल्ली, राष्ट्रभाषा, हिन्दी, प्राचीनतमा, विविधा: क्षेत्रीयभाषा:, पर्वाणि, नद्य:, गणतन्त्र:, गङ्गा, वहन्ति, सांस्कृतिकदृष्ट्या ।

अथवा (OR)

(ख) निम्नलिखितवाक्येषु केषाञ्चन ***पञ्च*** वाक्यानां संस्कृतेन अनुवादं कुरूत :

निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं ***पाँच*** वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद कीजिए :

Translate any ***five*** sentences from the following sentences to Sanskrit : *5×1=5*

(i) आदित्य आज गाँव जाएगा ।
Aaditya will go to village today.

(ii) बालक मित्रों के साथ दौड़ता है ।
The boy runs with friends.

(iii) भारत की राजधानी दिल्ली है ।
Delhi is the capital of India.

(iv) गंगा सभी नदियों में पवित्र है ।
The Ganga is sacred in all rivers.

(v) नदी के दोनों ओर वृक्ष हैं ।
There are trees on both the sides of the river.

(vi) राजा याचक को वस्त्र देता है ।
The king gives clothes to the beggar.

(vii) पेड़ से पत्ते गिरते हैं ।
The leaves fall from the tree.

Section C
पठितावबोधनम्
पठित-अवबोधन
Reading Comprehension

5. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :

Read the following passage and answer the questions based on it in Sanskrit : *3*

पुरा धाराराज्ये सिन्धुलसंज्ञो राजा चिरं प्रजाः पर्यपालयत् । तस्य वार्धक्ये भोज इति पुत्रः समजनि । सः यदा पञ्चवार्षिकस्तदा पिता ह्यात्मनो जरां ज्ञात्वा मुख्यामात्यान् आहूय अनुजं मुञ्जं महाबलमालोक्य पुत्रं च बालं संवीक्ष्य विचारयामास – यद्यहं राज्यलक्ष्मी-भारधारणसमर्थं सहोदरमपहाय राज्यं पुत्राय प्रयच्छामि, तदा लोकापवादः । अथ वा बालं मे पुत्रं मुञ्जो राज्यलोभाद्विषादिना मारयिष्यति तदा दत्तमपि राज्यं वृथा । पुत्रहानिर्वंशोच्छेदश्च इति विचार्य राज्यं मुञ्जाय दत्त्वा तदुत्सङ्गे भोजमात्मानं मुमोच ।

प्रश्नाः

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

एक शब्द में उत्तर दीजिए । (केवल दो प्रश्न)

Answer in one word. (Only two questions) $2\times\frac{1}{2}=1$

(i) सिन्धुलस्य वार्धक्ये किं नाम पुत्रः समजनि ?

(ii) धाराराज्ये किं नाम राजा प्रजाः पर्यपालयत् ?

(iii) भोजः कतिवार्षिकः आसीत् यदा राजा तस्य विषये चिन्तयामास ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नैकम्)

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only one question) $1\times2=2$

(i) राजा आत्मनः जरां ज्ञात्वा किं विचारयामास ?

(ii) राजा किं विचार्य राज्यं मुञ्जाय अयच्छत् ?

6. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :

निम्नलिखित पद्यांश को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :

Read the following part of a poem and answer the questions based on it in Sanskrit : *3*

एकेनापि सुपुत्रेण, विद्यायुक्तेन साधुना ।
आह्लादितं कुलं सर्वं, यथा चन्द्रेण शर्वरी ॥

प्रश्नाः

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

एक शब्द में उत्तर दीजिए । (केवल दो प्रश्न)

Answer in one word. (Only two questions) $2\times\frac{1}{2}=1$

(i) एकेनापि केन कुलं शोभते ?

(ii) शर्वरी केन दीप्ता भवति ?

(iii) सुपुत्रेण कुलं कीदृशं भवति ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नैकम्)
पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल एक प्रश्न)
Answer in a complete sentence. (Only one question) *1×2=2*

(i) सर्वं कुलं कीदृशेन पुत्रेण आह्लादितं जायते ?

(ii) चन्द्रेण का आह्लादिता दृश्यते ?

7. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत :
निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :
Read the following part of a drama and answer the questions based on it in Sanskrit : *3*

कुण्डला — गृहस्थाश्रमं प्रविश्य स्वशिशूनां चरित्रनिर्माणं मातुराधीनम् । तत्र का विचारणा ?

मदालसा — यथाहं पश्यामि पुरुष: भार्यायां स्वाधिपत्यं स्थापयति । द्रौपदीं स्वीयां सम्पत्तिं मन्यमान: युधिष्ठिर: तां द्यूते हारितवान् यथा सा निर्जीवं वस्तु आसीत् ।

कुण्डला — निर्जीवं तु नासीत् परं युधिष्ठिरस्य एषा एव चिन्तनसरणि: आसीत् इति प्रतीयते ।

मदालसा — हरिश्चन्द्र: स्वपत्नीं शैव्यां, पुत्रं रोहितं च जनसङ्कुले आपणे विक्रीतवान् । नास्ति मे मनोरथ: ईदृशं पत्नीपदं अङ्गीकर्तुम् ।

प्रश्ना:

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)
एक शब्द में उत्तर दीजिए । (केवल दो प्रश्न)
Answer in one word. (Only two questions) $2\times\frac{1}{2}=1$

(i) केषां चरित्रनिर्माणं मातुराधीनं भवति ?

(ii) पुरुष: कस्यां स्वाधिपत्यं स्थापयति ?

(iii) हरिश्चन्द्रस्य पत्नी का आसीत् ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नैकम्)
पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल एक प्रश्न)
Answer in a complete sentence. (Only one question) *1×2=2*

(i) युधिष्ठिर: कां द्यूते हारितवान् ?

(ii) हरिश्चन्द्र: कां कञ्च आपणे विक्रीतवान् ?

8. (क) अधोलिखितस्य पद्यस्य भावार्थं मञ्जूषाप्रदत्तपदैः पूरयित्वा पुनः लिखत :
निम्नलिखित पद्य का भावार्थ मंजूषा में दिए गए शब्दों से भरकर पुनः लिखिए :
Complete the central idea of the given verse with the words given in the box below and rewrite the same : $4\times\frac{1}{2}=2$

त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ।
कामः क्रोधस्तथा लोभस्तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत् ।।

भावार्थः

भगवान् श्रीकृष्णः अर्जुनस्य माध्यमेन अस्मान् सर्वान् (i) __________ यत् कामः क्रोधः (ii) ___________ च एतानि नरकस्य त्रीणि (iii) ___________ सन्ति । अतः यः जनः स्वकीयं कल्याणमिच्छति सः एतानि द्वाराणि त्वरितं (iv) __________ ।

मञ्जूषा

त्यजेत्, बोधयति, लोभः, द्वाराणि

अथवा (OR)

(ख) प्रदत्तभावत्रयात् शुद्धं भावार्थं चित्वा लिखत :
दिए गए तीन भावार्थों में से शुद्ध भावार्थ को चुनकर लिखिए :
Write the pure essence from three essences of the following each part : $2\times1=2$

(I) "मान्धाता च महीपतिः कृतयुगालङ्कारभूतो गतः ।"

(i) इह संसारे सत्ययुगस्य भूषणरूपः मान्धाता नृपः अपि अमरो न जातः ।

(ii) मान्धाता सत्ययुगस्य श्रेष्ठः नृपः आसीत् ।

(iii) मान्धाता धृतालङ्कारः एव मृतो जातः ।

(II) न दुर्जनः सज्जनतामुपैति शठः सहस्रैरपि शिक्षमाणः ।

(i) शिक्षां प्राप्तः दुष्टः अपि सज्जनः जायते ।

(ii) यदा दुर्जनः सहस्रैः शिक्षकैः शिक्षितो भवति तदा सः सज्जनः भवति ।

(iii) दुष्टः जनः सहस्रैः शिक्षाविद्भिः शिक्षमाणः अपि स्व स्वभावं न त्यजति ।

collegebatch.com

9. अधोलिखित-श्लोकस्य अन्वये मञ्जूषाया: साहाय्येन रिक्तस्थानानि पूरयत :

निम्नलिखित अन्वय में मंजूषा की सहायता से रिक्त स्थान भरिए :

The prose-order-rendering of the following verse is given below.

Fill in the blanks with the help of the words given in the box below : $4\times\frac{1}{2}=2$

पञ्चाशत् पञ्च-वर्षाणि, सप्तमास-दिनत्रयम् ।

भोजराजेन भोक्तव्य:, सगौडो दक्षिणापथ: ।।

अन्वय:

(i) ____________ सगौड: दक्षिणापथ: (ii) ____________ पञ्चवर्षाणि

(iii) ____________ दिनत्रयम् (iv) ____________ ।

मञ्जूषा

पञ्चाशत्, सप्तमास, भोजराजेन, भोक्तव्य:

10. 'क' स्तम्भस्य वाक्यांशस्य 'ख' स्तम्भस्य वाक्यांशेन सह मेलनं कुरूत :

'क' स्तम्भ के वाक्यांश का 'ख' स्तम्भ के वाक्यांश के साथ मिलान कीजिए :

Match the sentences of column 'क' with the suitable sentences of column 'ख' : $4\times\frac{1}{2}=2$

	'क' स्तम्भ		***'ख' स्तम्भ***
(i)	स्वायत्तमेकान्तगुणं विधात्रा	(अ)	मिमं प्राप्स्ये मनोरथम् ।
(ii)	नैकेनापि समंगता वसुमती	(ब)	विनिर्मितं छादनमज्ञताया: ।
(iii)	परीक्षार्थमुद्यतोऽस्मि	(स)	नूनं त्वया यास्यति ।
(iv)	इदमद्य मया लब्ध	(द)	गृहस्थाश्रम-प्रयोगशालायाम् ।